

Vilniaus universitetas
Teisės Fakultetas
Privatinės teisės katedra

Patvirtinta
Privatinės teisės katedroje
2024 m. spalio 23 d. posėdyje
Protokolo Nr. 112

DARBO IR SOCIALINĖS TEISĖS
BAIGIAMOJO EGZAMINO
PROGRAMA

Parengė: doc. dr. Vida Petrylaitė
prof. dr. Tomas Davulis
prof. dr. Daiva Petrylaitė

Vilnius, 2024

Egzamino struktūra ir tvarka

Gali keistis atsižvelgiant į karantino metu įvestą nuotolinių studijų formą

Egzamino dalis (pagal eiliškumą) ir jos turinys		Trukmė	Pateikimo forma	Galimi naudoti informacijos šaltiniai (jų forma)	Papildomos pastabos
Teorinė dalis	1 atviras klausimas iš darbo teisės dalies	45 min.	Visi studentai raštu atsakinėja į tą patį komisijos pateiktą klausimą	Negalima naudoti jokių informacijos šaltinių*	Šiai egzamino daliai skiriamos 2 (dvi) akademinės valandos bendrai, nedarant tarp jų pertraukos.
	1 atviras klausimas iš socialinės apsaugos teisės dalies	45 min.	Visi studentai raštu atsakinėja į tą patį komisijos pateiktą klausimą	Negalima naudoti jokių informacijos šaltinių*	
Praktinė dalis	1 praktinė užduotis iš darbo teisės dalies	45 min.	Visi studentai sprendžia tą pačią komisijos pateiktą užduotį	Leidžiama naudotis tik tais teisės aktais, kurie nurodyti šioje Programoje**. Negalima naudoti kitos papildomos literatūros, t. y. mokslo veikalų, komentarų, vadovėlių ir kitų doktrinos šaltinių. Visi šaltiniai naudojami tik spausdintame variante.	Šiai egzamino daliai skiriamos 2 (dvi) akademinės valandos bendrai, nedarant tarp jų pertraukos.
	1 praktinė užduotis iš socialinės apsaugos teisės dalies	45 min.	Visi studentai sprendžia tą pačią komisijos pateiktą užduotį	Leidžiama naudotis tik tais teisės aktais, kurie nurodyti šioje Programoje**. Negalima naudoti kitos papildomos literatūros, t. y. mokslo veikalų, komentarų, vadovėlių ir kitų doktrinos šaltinių. Visi šaltiniai naudojami tik spausdintame variante.	

* - Leidžiama naudotis tik egzamino organizatorių pateikta šio egzamino Programa

** - Programoje nurodytus teisės aktus studentai privalo atsinešti į egzaminą spausdinta forma.

Baigiamojo egzamino temos ir studijų šaltiniai

I. Darbo teisė

1 tema. Darbo teisės sąvoka, funkcijos ir sistema

Darbo teisės sąvoka. Darbo teisės objektas. Darbo teisės teisinio reguliavimo metodo ypatumai. Darbo teisės funkcijos valstybės socialinėje politikoje. Darbo teisės sistema.

2 tema. Darbo teisės principai

Darbo teisės principų sąvoka ir reikšmė. Darbo teisės principų sistema ir turinys. Darbo teisės principų konkretizavimo teisės normose bei tiesioginio taikymo problema.

3 tema. Darbo teisės šaltiniai

Darbo teisės šaltinių sąvoka. Darbo teisės šaltinių rūšys ir jų ypatumai. Darbo teisės aktų galiojimas laike, Lietuvos darbo teisės normų taikymas erdvėje.

4 tema. Tarptautinė ir Europos Sąjungos darbo teisė

Tarptautinės darbo teisės sąvoka, subjektai, šaltiniai ir principai. Tarptautinė darbo organizacija, jos struktūra ir vaidmuo kuriant tarptautinius darbo standartus. Europos Tarybos aktai: Europos žmogaus teisių ir laisvių apsaugos konvencijos ir Europos socialinės chartijos nuostatos darbo teisės srityje, jų įgyvendinimas Lietuvos darbo teisėje. Europos Sąjungos darbo teisės aktai: jų bruožai ir pagrindinės reguliavimo sritys.

5 tema. Darbo teisiniai santykiai

Darbo teisinių santykių sąvoka ir rūšys. Darbo teisinių santykių subjektai, objektas, turinys. Darbo teisinių santykių atsiradimo, pasikeitimo ir pasibaigimo pagrindai. Darbo santykiai Lietuvos užimtumo sistemoje.

6 tema. Terminai darbo teisėje

Terminų rūšys, jų apibrėžimo ir taikymo taisyklės. Ieškinio senaties ypatumai darbo teisėje.

7 tema. Užimtumo rėmimo sistemos teisiniai pagrindai

Užimtumo sąvoka, formos, savarankiško darbo formos, neatlygintinas užimtumas. Nedirbantys asmenys ir bedarbiai, darbo ieškantys asmenys. Užimtumo rėmimo sistemos tikslas ir uždaviniai. Aktyvios darbo rinkos politikos priemonės. Nelegalus darbas, nedeklaruotas darbas, nedeklaruota savarankiška veikla.

8 tema. Darbo sutartis

Darbo sutarties sąvoka. Darbo sutarties šalys. Darbo sutarties turinys, būtinos ir papildomos sąlygos. Susitarimas dėl išbandymo, dėl mokymosi išlaidų atlyginimo, nekonkuravimo, konfidencialios informacijos apsaugos, ne viso darbo laiko ir šių susitarimų teisinės pasekmės. Darbo sutarties sudarymas. Ikisutartiniai santykiai. Darbo sutarties forma. Darbo sutarties sudarymo tvarka ir pranešimas apie darbo sąlygas. Vadovaujančių darbuotojų darbo santykių ypatumai. Komandiruojami darbuotojai. Darbo santykių ypatumai mažose įmonėse. Darbo sutarties vykdymas. Darbo sutarties pasibaigimas. Darbo sutarties pasibaigimo pagrindų

klasifikavimas. Darbo sutarties nutraukimo pagrindai ir tvarka. Garantijos atleidžiamiesiems darbuotojams.

9 tema. Darbo ir poilsio laikas

Darbo laiko sąvoka. Darbo laiko normavimas. Darbo laiko rūšys: normalus, sutrumpintas ir ne visas darbo laikas. Darbo laiko režimas ir darbo laiko apskaita. Viršvalandiniai darbai. Darbas švenčių ir poilsio dienomis.

Poilsio laiko sąvoka. Poilsio laiko rūšys. Kasmetinės atostogos ir jų rūšys. Teisė į kasmetines atostogas. Kasmetinių atostogų suteikimo tvarka. Kasmetinių atostogų apmokėjimas. Tikslinių atostogų sąvoka, jų rūšys ir apmokėjimas. Neapmokamos atostogos, laisvas laikas.

10 tema. Darbo užmokestis, kompensacijos, nemokumo garantijos ir kitos finansinės garantijos

Darbo užmokesčio reglamentavimas ir jo principai. Darbo užmokesčio sąvoka, struktūra, forma. Minimalus darbo užmokestis. Darbo apmokėjimas, susijęs su ypatumais darbe, ir kiti specifiniai darbo apmokėjimo atvejai. Darbo užmokesčio mokėjimo terminai, vieta ir tvarka. Vidutinis darbo užmokestis. Garantijos ir kompensacijos. Išskaitų iš darbo užmokesčio apribojimas.

11 tema. Atsakomybė darbo teisėje, žalos atlyginimas

Darbo tvarkos organizavimas. Darbo pareigų nevykdymas ar neteisingas vykdymas. Žala ir jos atlyginimas darbo teisėje.

12 tema. Darbuotojų sauga ir sveikata

Saugos ir sveikatos darbe teisinis organizavimas, darbo santykių šalių teisės ir pareigos. Atskirų darbuotojų grupių (asmenų iki aštuoniolikos metų, nėščių, neseniai pagimdžiusių ar krūtimi maitinančių moterų, asmenų su negalia) saugos ir sveikatos darbe užtikrinimas. Nelaimingi atsitikimai, profesinės ligos.

13 tema. Socialinės partnerystės teisinis reguliavimas

Socialinės partnerystės sąvoka, principai ir lygiai. Socialinės partnerystės formos. Socialinių partnerių susitarimų (paktų) reikšmė reguliuojant kolektyvinius darbo santykius. Kolektyvinių darbo santykių reguliavimo principai.

14 tema. Darbuotojų ir darbdavių atstovavimas kolektyviniuose darbo santykiuose

Asociacijų laisvės samprata ir turinys tarptautinės teisės aktuose ir Lietuvos teisėje. Profesinių sąjungų steigimo sąlygos ir tvarka. Profesinių sąjungų kompetencija, teisės, pareigos ir veiklos garantijos. Darbo tarybos, kaip darbuotojų atstovas. Darbo tarybų sudarymas, jų teisinis statusas ir kompetencija. Darbdavių organizacijos kaip darbo teisės subjektas. Darbdavių organizacijų steigimo tvarką reglamentuojantys teisės aktai ir jų nustatomos steigimo taisyklės. Darbdavių organizacijų kompetencija.

15 tema. Darbuotojų atstovų dalyvavimas darbdaviui priimant sprendimus

Darbdavio sprendimų priėmimo kompetencijos ribojimo tikslai. Informavimo sąvoka, privalomo informavimo atvejai ir procedūra. Konsultavimo sąvoka, privalomo konsultavimo

atvejai ir procedūra. Europos darbo tarybos, Europos Bendrovės darbo tarybos, Europos kooperatinės bendrovės tarybos sudarymo tvarka ir kompetencija. Darbuotojų atstovų įtraukimas į juridinių asmenų valdymo ir priežiūros organus (dalyvavimas).

16 tema. Kolektyvinės derybos ir kolektyvinė sutartis

Kolektyvinių derybų samprata. Kolektyvinių derybų subjektai. Kolektyvinių derybų principai. Kolektyvinių derybų lygiai ir vedimo tvarka. Kolektyvinės sutarties teisinė prigimtis. Kolektyvinės sutarties samprata ir rūšys. Kolektyvinės sutarties šalys, turinys. Kolektyvinių sutarčių taikymo ir galiojimo ypatumai. Kolektyvinių sutarčių vykdymas ir kontrolė, atsakomybė už kolektyvinių sutarčių sąlygų nevykdymą.

17. Darbo ginčai

Darbo ginčų samprata, požymiai ir rūšys. Darbo ginčų šalys ir objektai. Darbo ginčų dėl teisės ir darbo ginčų dėl interesų sprendimas. Teisė streikuoti, teisė skelbti lokautą ir šių teisių realizavimas.

Studijų šaltiniai

Specialioji literatūra

1. DAVULIS, T. Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. Vilnius: Registrų centras, 2018.
2. DAVULIS, T. Darbo teisė: Europos Sąjunga ir Lietuva. Vilnius : Teisinės informacijos centras, 2004.
3. PETRYLAITĖ, D.; PETRYLAITĖ, V. Darbo teisė visiems. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2024.
4. PETRYLAITĖ, D.; DAVULIS, T.; PETRYLAITĖ, V. Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos darbo teisėje. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008.
5. Besikeičiantys darbo santykiai ir jų reguliavimas Lietuvoje. Kolektyvinė monografija, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2023; elektroninė leidinio versija:
<https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/3ae80880-ef3e-4f14-9898-7e21167abb81>

Norminė literatūra (su aktualiais pakeitimais)

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33–1014.
2. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *TAR*, 2016-09-19, Nr. 23709.
3. Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 70-3170.
4. Lietuvos Respublikos garantijų darbuotojams jų darbdaviui tapus nemokiam ir ilgalaikio darbo išmokų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *TAR*, 2016-09-19, Nr. 23708.

5. Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1991, Nr. 34-933.
6. Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *TAR*, 2016-0705, Nr. 18825.
7. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo ir komisijų narių atlygio už darbą įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *TAR*, 2017-01-31, Nr. 1764.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 496 „Dėl Lietuvos Respublikos darbo kodekso įgyvendinimo“ (su pakeitimais ir papildymais). *TAR*, 2017-0627, Nr. 10853.

II. Socialinės apsaugos teisė

1 tema. Socialinės apsaugos samprata. Socialinės apsaugos sistemų atsiradimo ir vystymosi istorinės prielaidos

Socialinės apsaugos sąvoka. Socialinės apsaugos istorinės ištakos ir šaltiniai. Dvi socialinės apsaugos sistemų raidos tendencijos Vakarų Europos šalyse. Bismarko ir Beveridžo socialinės apsaugos sistemų ypatybės, šių sistemų įtaka Lietuvos socialinės apsaugos sistemų atsiradimui ir vystymuisi. Pagrindinės socialinės apsaugos teisės funkcijos. Socialinės apsaugos teisės principai ir šaltiniai. Sąvokų socialinė apsauga, socialinė parama ir socialinis draudimas santykis.

2 tema. Socialinės apsaugos teisės dalykas ir metodas

Socialinės apsaugos teisė kaip savarankiška teisės šaka. Santykių, sudarančių šios teisės šakos dalyką apibūdinimas ir klasifikacija. Teisinių santykių atsiradimas ir vystymasis, jų subjektai, turinys. Juridinio fakto – socialinės rizikos samprata, socialinių rizikų rūšys. Socialinės apsaugos teisės panašumai ir skirtumai su darbo teise, civiline teise, finansų teise, administracine teise, medicinos teise.

3 tema. Socialinės apsaugos formos ir rūšys

Socialinis draudimas ir socialinė parama, teikiama iš valstybės bei savivaldybių biudžetų – dvi pagrindinės socialinės apsaugos formos.

Socialinio draudimo samprata. Socialinio draudimo reformos Lietuvoje charakteringi bruožai ir pagrindiniai etapai. Savarankiškai dirbančių asmenų socialinio draudimo ypatybės. Socialinio draudimo rūšių sistema.

Socialinis draudimo ir pensijų kaupiamųjų fondų santykis. Šių fondų socialinė prigimtis, pagrindiniai jų formavimo, veiklos bruožai.

Socialinės apsaugos priemonės teikiamos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų.

4 tema. Socialinis draudimas

Pensijų socialinis draudimas. Asmenys, turintys teisę gauti valstybinio socialinio draudimo pensiją. Pensijų sandara: pagrindinė ir individualioji pensijos dalis. Valstybinio socialinio

draudimo senatvės, negalios (netekto darbingumo), našlių ir našlaičių pensijos. Šių pensijų skyrimo ir mokėjimo teisinio reguliavimo ypatumai. Ginčų dėl šių pensijų skyrimo ir mokėjimo nagrinėjimo ypatumai.

Ligos socialinis draudimas, motinystės socialinis draudimas. Socialinio draudimo ligos, motinystės, tėvystės, vaiko priežiūros, profesinės rehabilitacijos išmokos. Šių išmokų skyrimo ir mokėjimo teisinio reguliavimo ypatumai.

Nedarbo socialinis draudimas. Nedarbo draudimo išmokos samprata, jos skyrimo sąlygos ir išmokėjimo tvarka, išmokų dydžiai. Nedarbo draudimo išmokų neskyrimas, sustabdymas ir nutraukimas.

Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinis draudimas. Draudžiamųjų ir nedraudžiamųjų įvykių samprata, socialinio draudimo išmokų rūšys, jų skyrimo sąlygos ir išmokėjimo tvarka, dydžio nustatymas.

Sveikatos draudimas. Sveikatos draudimu draudžiamų asmenų kategorijos. Apdraustiesiems garantuojamų sveikatos priežiūros paslaugų ir kompensacijų rūšys.

5 tema. Lietuvos Respublikos valstybinės pensijos ir rentos

Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų samprata, vieta socialinės apsaugos sistemoje, skirtumai ir panašumai su socialinio draudimo ir socialinės paramos formomis. Pirmojo ir antrojo laipsnio valstybinių pensijų, nukentėjusiųjų asmenų pensijų skyrimo ir mokėjimo teisinis reguliavimas. Lietuvos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo sąlygos, pensijų rūšys. Teisėjų valstybinių pensijų ypatybės. Mokslininkų valstybinės pensijos.

Lietuvos Respublikos Prezidento rentos, signatarų rentos paskirtis, pagrindiniai skyrimo ir mokėjimo principai.

6 tema. Socialinė parama

Socialinės paramos rūšys: universali ir vertinamoji socialinė parama.

Išmokų šeimai sistema, išmokų trumpa charakteristika. Išmokos šeimose auginamiems vaikams: vienkartinė išmoka gimus vaikui, išmoka vaikui. Išmokos globojamiems vaikams, vienkartinė išmoka būstui įsigyti arba įsikurti. Vienkartinė išmoka nėščiai moteriai.

Šalpos pensijų samprata ir rūšys. Asmenys, turintys teisę į šalpos pensiją. Šalpos pensijų skyrimo ir mokėjimo tvarka.

Asmenys, turintys teisę į socialinę pašalpą, šios pašalpos apskaičiavimas, skyrimas ir mokėjimas. Socialinės paramos kompensacijų paskirtis, pagrindinės skyrimo sąlygos ir tvarka. Paramos mirties atveju paskirtis, rūšys, pagrindinės skyrimo sąlygos ir tvarka.

Socialinių paslaugų samprata, rūšys. Bendrosios socialinės paslaugos. Specialios socialinės paslaugos, teikiamos globos ir saugos įstaigose, rehabilitacijos įstaigose, laikino gyvenimo įstaigose, kitose socialinės globos įstaigose.

7 tema. Socialinės lengvatos bei kitos socialinės išmokos Socialinės lengvatos, teikiamos atskiroms gyventojų grupėms (asmenys su negalia, nepasiturintys asmenys ir šeimos ir pan.). Transporto lengvatos, kitos socialinės lengvatos.

Studijų šaltiniai

Specialioji literatūra

1. BITINAS, A.; CIRTAUTAITĖ-KAMINSKIENĖ, S.; PETRYLAITĖ, V. Socialinės apsaugos teisė. Vadovėlis. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2020.
2. PIETERS, D. Įvadas į pagrindinius socialinės apsaugos principus. Vilnius: Eugrimas, 1998.
3. PETRYLAITĖ, D.; PETRYLAITĖ, V. Socialinės apsaugos garantijų mažinimas krizės laikotarpiu: sprendimai ir teisinis vertinimas. *VU Mokslo darbai: Teisė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015.
4. LAZUTKA, R. Pensijų sistemų raida Lietuvoje. *Filosofija. Sociologija*. Vilnius: Sociologijos institutas, 2007.

Norminė literatūra (su aktualiais pakeitimais)

Antrajai egzamino daliai studentai turi turėti šiuos teisės aktus: 2, 4-7, 12-15, 18-20.

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *TAR*, 2016-07-15, Nr. 20645.
3. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 91-3190; 2008, Nr. 137-5378.
4. Lietuvos Respublikos socialinio draudimo pensijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *TAR*, 2016-07-15, Nr. 20649.
5. Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *TAR*, 2016-07-15, Nr. 20641.
6. Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *TAR*, 2016-07-05, Nr. 18826.
7. Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *TAR*, 2016-07-05, Nr. 18827.
8. Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 55-1287; 2002, Nr. 123-5512.
9. Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *TAR*, 2018-07-05, Nr. 11459.
10. Lietuvos Respublikos papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 155-7980.
11. Lietuvos Respublikos profesinių pensijų kaupimo įstatymas. *TAR* 2019-01-02, Nr. 00017.
12. Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 101-2018.
13. Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 99-1958; 2005, Nr.71-2558.
14. Lietuvos Respublikos teisėjų valstybinių pensijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 733088.
15. Lietuvos Respublikos mokslininkų valstybinių pensijų laikinasis įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 1-4.

16. Lietuvos Respublikos Prezidento valstybinės rentos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *TAR*, 2016-06-21, Nr. 17350.
17. Lietuvos Respublikos Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų statuso įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 101-4543.
18. Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *TAR* 2017-12-18, Nr. 20326.
19. Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 155-7353.
20. Lietuvos Respublikos šalpos pensijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2005, Nr. 71-2556.
21. Lietuvos Respublikos paramos mirties atveju įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *TAR*, 2016-09-29, Nr. 24186.
22. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 17-589.
23. Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *TAR*, 2018-12-11, Nr. 20237.
24. Lietuvos Respublikos transporto lengvatų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 32-890.
25. Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *TAR*, 2023-01-04, Nr. 2023-00135.